

Громадсько-політична участь ромської спільноти: від навчання до роботи в громадах



Одеса

2021 р.

РОМСЬКИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ»: МЕТА, ЗАВДАННЯ, УЧАСНИКИ

Широке залучення ромів до політичних, суспільно-культурних процесів у громадах, уникнення міжетнічних конфліктів і дотримання прав людини, – такою є засаднича мета «Ромського центру політичної участі», створеному на Одещині 2018 року Правозахисним Ромським Центром спільно з Одеською обласною організацією Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України».

Починаючи з 2016 року, значно зросла кількість та небезпечність антиромських виступів і поширення так званої мови ворожнечі, особливо в Одеській області. Найбільш масштабний та загрозливий за своїм впливом конфлікт стався у серпні 2016 року в селі Лощинівка – погроми будинків ромських родин і примусове виселення ромів з території села. Цей конфлікт показав також і величезне за масштабами використання мови ворожнечі з боку місцевих чиновників та особливо засобів масової інформації.

Відомі прецеденти, коли ромам обмежували доступ до громадських місць чи публічних заходів. До проявів мови ворожнечі також можна віднести публічні заяви офіційних посадових осіб, зокрема коментарі чинного на той час голови Одеської обласної адміністрації; рішення органів місцевої влади, що публічно зайняли позицію захисту тих, хто здійснив самосуд над ромською спільнотою; прямиї дії (формування пікетів, протестних груп) членів окремих суспільно-політичних рухів радикального спрямування.

Таке ставлення сприяє посиленню антагонізму і нетерпимості в громадах і призводить до соціальної сегрегації в суспільстві.

Роми стикаються з особливими труднощами, коли мова заходить про їх участь у громадському та, особливо, політичному житті. Представники ромської громади абсолютно не представлені

на всіх рівнях державного управління (як на місцевому, так і національному рівні), для них є недоступними виборні та призначувані посади в державних органах та органах місцевого самоврядування. Окремої політичної сили будь-якого рівня, яка б опікувалася вирішенням проблем ромів, немає.

У «Ромському центрі політичної участі» ці проблеми обговорювалися з ромською молоддю з точки зору їх активної участі в політичному житті країни для позитивного вирішення сучасних питань ромської громади. Така ініціатива була підтримана ромською молоддю Одеського регіону, і тому Центр в рамках цього проекту планує продовжити таку роботу для повноцінної участі в політичному житті на місцевому та національному рівні ромської спільноти.

Незважаючи на широке впровадження в Україні реформи місцевого самоврядування та децентралізації, до таких процесів роми абсолютно не долучені попри значне представництво в окремих громадах. Також суттєвою проблемою є фактичне відсторонення представників ромських неурядових організацій та ромських лідерів і активістів від обговорення та прийняття рішень місцевими органами влади. Це пояснюється слабкістю та відсутністю мінімальних спроможностей ромських неурядових організацій ефективно брати участь у цих процесах, відсутністю підготовлених ромських лідерів, часті випадки «відірваності» деяких ромських організацій від проблем та участі своєї громади. Часто таким процесам перешкоджає наявність власних архаїчних органів управління (зокрема, процедури управління ромськими «баронами», звичаєвий суд), які часто лише сприяють соціальній ізоляції ромів. На вирішення цих проблем і звернена в першу чергу активність Центру.



«Якщо в Україні не буде повноцінної участі в політичному житті на місцевому та національному рівні ромської спільноти, всі зусилля щодо соціалізації ромів та їх захисту, скоріше за все, будуть залишатися безуспішними. Адже без розвитку ромських лідерів та їх ефективної участі в політичних процесах на рівні громади та країни (і, зокрема, жінок та молоді), включення ромів до процесів державного управління, свідомої та активної у виборчому плані ромської спільноти ми будемо лише «наздоганяти» проблеми дискримінації та порушення прав людини та боротися з наслідками соціально-економічних проблем ромів. Також наш підхід базується і на розумінні власної відповідальності ромів, що саме вони грають ключову роль у забезпеченні практичного дотримання їх прав на участь в політичному житті громади та країни», – зазначає президент Правозахисного Ромського Центру Володимир Кондур.

Згідно з чинним законодавством, у 2020 році відбулися вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад. Ця значуща політична подія стала викликом для ромських активістів, які прагнуть бути голосом своєї громади та представляти і відстоювати інтереси ромів у політичному житті країни.

«Ромський центр політичної участі» разом з іншими громадськими організаціями реалізує ініціативу щодо забезпечення широкої участі ромських лідерів та пересічних ромів у політичному житті громад.

Виконавцем проєкту також є Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України».

У рамках проєкту проводиться просвітницька робота за темою «Вибори» для ромської етнічної громади (близько тисячі осіб) та навчання 30 ромських активістів та активісток, а до виборів 2020 року підготовлено близько 60 молодих активних людей, які активно долучилися до виборчого процесу у громадах. Загалом просвітницькою допомогою упродовж 2019-2020 років було охоплено близько 7000 представників ромської національної меншини в Одеському регіоні.

Основні райони, де ромські активісти проводять просвітницьку роботу та звідки залучаються молоді активісти, – Лиманський, Березівський, Ширяївський, Біляївський, Кілійський, Ізмаїльський, Арцизький, Саратський, Подільський, Балтський.

Навчання ромських активістів у 2019-2020 роках складалося з тематичних модулів, практичних завдань і підтримки учасників Школи громадсько-політичної активності, що проводилися на базі офісу Правозахисного Ромського Центру.

Темами навчальних модулів упродовж 2019-2020 років стали: «Лідерство»; «Система органів влади України. Місцеве самоврядування, реформа децентралізації та ОТГ»; «Вибори. Види виборів. Виборчі процедури. Статус виборця»; «Огляд майбутніх виборчих кампаній. Основні порушення на виборах. Міжнародний досвід політичної участі ромів», «Права людини, інструменти громадського моніторингу»; «Політична участь та вибори»; «Права людини та доступ до правосуддя»; «Спроможності для змін в громаді». Крім того, між модулями учасники виконували практичні завдання, зокрема моніторили проблеми у своїх громадах та формували запити для місцевих змін.

У 2020 році відповідно до потреб ромської громади було переформатовано навчально-практичну роботу: у навчанні нових учасників, крім теоретичних модулів, зробили акцент на практичну роботу – учасники і учасниці розробляли карти змін у громадах, проводили опитування жителів і розробляли шляхи вирішення найбільш гострих проблем, а щоб підтримати випускників попередніх шкіл, організатори розробили програму менторської підтримки та впроваджували її впродовж 2020 року.

Крім того, проведення навчальних заходів-2020 відбулося в умовах карантинних протиепідемічних заходів, тож більша частина модулів пройшла в режимі онлайн, однак це не лише не вплинуло на рівень проведення Школи, а й навпаки, дозволило учасникам та учасницям паралельно опанувати цифрові засоби комунікації та вдосконалити свої знання й навички володіння сучасними технологіями.

Метою проєкту є посилення спроможності та створення умов для ефективної громадсько-політичної участі та представництва інтересів дискримінованої в Україні ромської спільноти як

необхідної передумови соціалізації та включення в життя громад, уникнення міжетнічних конфліктів та порушення прав людини.

ГО «Правозахисний Ромський Центр» має стабільну команду та партнерів, які поза проєктною діяльністю системно працюють згідно зі статутними завданнями організації та для захисту прав та інтересів ромської етнічної групи.

Після завершення проєкту відбувається інституційне закріплення процесів посилення політичної участі ромської громади в Одеському регіоні через постійно діючий навчально-комунікаційний експертний центр, який опікується питаннями участі ромської спільноти в політичному житті. Також постійною є підтримка ромських активістів у громадах, їх експертна, інформаційна, освітня та правова підтримка.

Очікується розширення діяльності «Ромського центру політичної участі» на вісім регіонів України у співпраці з ГС «Коаліція Ромських НУО України», де також будуть відібрані активісти з ромських громад для навчання і їх подальшої участі у політичних процесах країни.

НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ ШКОЛИ. 2019 рік

МОДУЛЬ 1. Політична участь та вибори

Сесія 1. Політичні права та свободи. Активне та пасивне виборче право. Система органів влади України. Місцеве самоврядування, реформа децентралізації. Об'єднані територіальні громади.

Сесія 2. Вибори. Види виборів. Державний реєстр виборців та списки виборців. Основні порушення прав виборців (незаконна агітація, підкуп). Алгоритм основних виборчих процедур для виборця.

Сесія 3. Позачергові вибори народних депутатів України 21 липня 2019 року. Повноваження Верховної ради України та статус народного депутата України.

Протягом навчально-практичного модулю учасники були ознайомлені з основними політичними правами та видами політичної участі. Окремо було розглянуто виборче право в

системі прав людини – як активне, так і пасивне виборче право, а також їх правове регулювання. Важливим блоком навчання став розбір системи органів влади в Україні, їх ієрархію та функції. Зважаючи, що фокус діяльності учасників навчання буде направлено на місцевий політичний вплив, детально було опрацьовано тему місцевого самоврядування, основні напрямки розвитку реформи децентралізації та діяльність об'єднаних територіальних громад (ОТГ). У розрізі цих питань найважливіше завдання стосувалося формування розуміння, у яких випадках до яких органів доцільніше звертатись для найбільш ефективного вирішення питань.

Окрема сесія була присвячена виборам як способу формування органів влади України – було розглянуто як алгоритм проведення загальнодержавних виборів (Президента України, Верховної ради України), так і місцевих виборів.



Покроково учасники навчання розглянули основні виборчі процедури, важливі для виборця, а також найбільш часті порушення прав виборців – відсутність в списках виборців, незаконна агітація, підкуп. На прикладі позачергових виборів народних депутатів України 21 липня 2019 року розглянуто перебіг виборчого процесу, а також вимоги, які висуваються для кандидати в народні депутати. В інтерактивній формі за допомогою інфографік та відео спільно визначили як працює народний депутат та які рішення ухвалює Верховна рада України. В розрізі цих питань, найважливіше завдання торкалось вміння ідентифікувати порушення у сфері реалізації виборчого права та адекватно на це відреагувати, розуміти повноваження парламенту та статус народного депутата і зробити власний свідомий вибір на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року та допомогти в цьому ромській спільноті.

Практичні навички учасники навчання отримали під час роботи в міні-групах «Можливі порушення на виборах 21 липня 2019 року та

інструменти протидії», а також завдяки практичній роботі з різними сервісами у виборчій сфері. Зокрема, всі учасники зареєстрували свій особистий кабінет виборця на сайті Державного реєстру виборців та перевірили свої дані в Державному реєстрі виборців; ознайомились з інформаційно-аналітичною системою «Позачергові вибори народних депутатів України 2019» на офіційному веб-сервері Центральної виборчої комісії. Для формування більш свідомого вибору та сприяння цьому в ромських громадах, учасники навчання практично ознайомились з усіма передвиборними програмами партій на виборах 21 липня 2019 року та окремо відслідкували наявність в них аспекту реалізації та захисту прав національних та етнічних меншин, вразливих груп. Також для перевірки своїх політичних уподобань, учасники навчання практично використали он-лайн інструменти для допомоги виборцям з усвідомленим вибором на основі аналізу програм та публічних заяв політичних партій (Ivote, PRO-вибір).



Вручення сертифікатів учасникам Школи.

МОДУЛЬ 2. Розуміння громади

Сесія 1. Проведення місцевих виборів в Україні. Статус депутата місцевої ради. Планування та проведення ефективних передвиборчих кампаній на місцевому рівні. Твої гроші в громаді: місцеві бюджети в Україні. Бюджет участі (громадський бюджет). Як мешканцям громади впливати на місцеві бюджети.

Сесія 2. Громадський моніторинг (дослідження проблеми). Джерела інформації в рамках проведення громадського моніторингу. Проведення опитування. Проведення фокус-групи.

Сесія 3. Право на доступ до інформації в Україні. Право на приватність. Активний та пасивний доступ до інформації. Публічні реєстри. Звернення. Інформаційний запит.

Модуль розпочався з презентації результатів домашнього завдання – роботи в ромських спільнотах щодо активізації до участі у позачергових виборах народних депутатів України та фіксації проблем з реалізації ромами права голосу. Тема виборів була доповнена обговоренням результатів голосування, механізмів співпраці народних

обранців з виборцями, оглядом майбутніх виборчих кампаній місцевого рівня. Зустріч та дискусія із запрошеним депутатом обласної ради дала змогу більш предметно дізнатись про статус та діяльність депутатів місцевих рад.

Важливим практичним компонентом стало вивчення теми місцевих бюджетів громад, огляд кращих практик щодо участі і впливу місцевих мешканців на формування бюджетів громад (зокрема, бюджет участі). Завдяки практичній роботі з візуалізованими бюджетами окремих ОТГ в Україні, учасники навчання відповідали на питання «Звідки беруться і куди йдуть гроші в громаді?». Також учасники навчання дізнались як працюють сервіси E-Data, ProZorro, Opendatabot.

Другий блок модуля був присвячений проведенню громадського моніторингу та його можливості впливати на громаду. Учасники навчання дізнались для чого необхідний громадський моніторинг, хто може його здійснювати і з якою метою. Завдяки роботі в міні-групах, на реальних кейсах (відео-сюжетах), вдалось розібрати моніторинг витрачання бюджетних коштів на облад-



Групові вправи для учасників проводить тренерка Юлія Лісова.

нання лікарні, моніторинг будівництва дитячого садочка в громаді, моніторинг запровадження ОСББ в громаді. Друга частина цієї сесії була акцентована більше на проблеми ромської спільноти, а саме якими адекватними інструментами можна отримати необхідну інформацію. Зокрема учасники навчання відпрацювали вміння проведення опитування та фокус-груп.

Для розуміння проблем громади важливо ефективно використовувати публічну інформацію. В рамках цієї сесії, учасники були ознайомлені з основними нормативно-правовими актами, які регулюють порядок доступу до інформації та різні види режимів інформації. Ромські активісти та активістки дізнались про конфіденційну інформацію та випадки, коли вона може бути розкрита. Для відпрацювання практичних навичок, учасники у міні-групах розробляли проєкти запитів на інформацію з питань, актуальних для громади, після чого отримали зворотній зв'язок від тренерів. Сесія завершилась обговоренням відповідальності за недотримання законодавства про інформацію, а також щодо співвідношення права на інформацію та пра-

ва на приватність. Важливо, що в ході навчання учасники не лише навчились складати інформаційні запити з урахуванням вимог законодавства, але і отримали алгоритми реагування щодо ненадання владним суб'єктом відповіді на інформаційний запит, або надання неналежної відповіді.

МОДУЛЬ 3.

Права людини та доступ до правосуддя

Сесія 1. Підхід та концепція прав людини. Вразливі категорії населення. Права національних (етнічних) меншин. Дискримінація. Дискриміновані групи в Україні. Дискримінація ромської спільноти. «Мова ворожнечі» щодо ромської спільноти.

Сесія 2. Соціально-економічні права. Система освіти та охорони здоров'я в Україні. Працевлаштування. Система правоохоронних органів в Україні. Домашнє насильство.

Проблеми взаємовідносин ромської спільноти з органами поліції.

Сесія 3. Оскарження рішень, дій та бездіяльності органів влади. Судова система в



Зустріч учасників з депутатом Одеської обласної ради Олександром Адзеленком.

Україні. Право на захист та безоплатну правову допомогу. Альтернативні способи вирішення конфліктів. Медіація. Особливості захисту прав ромів.

Протягом першої сесії учасники були ознайомлені з трьома поколінням прав людини та нормативно-правовими актами, де закріплені основні права людини. Важливою темою розмов стала дискримінація: потерпілі, кривдники, відповідальність. Тренерами проведено огляд вразливих категорій населення, які найчастіше стикаються з порушеннями прав людини, а також обговорено основні причини дискримінації представників ромської спільноти. Окремо виділено проблему «мови ворожнечі» як виду дискримінації, підкреслено загрози її толерування та аспекти цієї проблеми щодо ромів. В рамках цієї сесії також відбулись дебати. Учасники були об'єднані у групи, які розробляли аргументи «за» та «проти» на такі складні питання в сфері захисту прав людини, як: «Чи потрібна смертна кара?», «Чи необхідно надавати розголос домашньому на-

сильству?», «Чи можна застосовувати тортури до терористів, якщо є шанс, що це може врятувати життя?».

Наступна сесія дала змогу учасникам дізнатись про каталог соціально-економічних прав людини та розібрати на компоненти складові права на освіту, охорону здоров'я, працевлаштування. Учасники навчання отримали знання щодо структури правоохоронної системи України та проаналізували до яких конкретно правоохоронних органів необхідно звертатись у певних випадках. Також розглянули проблему домашнього насильства через призму дискримінації та прав людини. Учасники у міні-групах проаналізували причини непорозуміння правоохоронної системи і ромської спільноти та розробили шляхи їх подолання. Заключна сесія цього модуля була присвячена основним положенням процесуального законодавства, яке регламентує порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності, що порушують права. Крім того, учасникам надана інформації про альтернативні механізми



Заняття проходили також у форматі лекцій.

вирішення спорів, зокрема медіацію. В міні-групах учасники розробили стратегії оскарження протиправної поведінки суб'єктів владних повноважень, а тренери поділились своїм досвідом успішного ведення судових справ з представництва прав ромів.

Серед найважливіших завдань модуля, необхідно відмітити отримання навичок: виявлення «мови ворожнечі» та домашнього насильства і правового реагування на такі випадки; публічних виступів у дебатах, коли необхідно переконати опонента; складання заяви про правопорушення. Також учасники навчилися орієнтуватися в процесуальному законодавстві, правильно обирати процедуру оскарження відповідно до порушення та використовувати знання про механізми альтернативного вирішення спорів. Додатково учасники школи мали можливість обговорити роботу системи безоплатної правової допомоги та запровадження інституту медіації з директоркою місцевого центру з надання безоплатної правової допомоги.

МОДУЛЬ 4.

Комунікація, партнерство та вплив

Сесія 1. Медіаграмотність та критичне мислення. Інформаційна безпека. Комунікація та робота зі ЗМІ. Ефективна внутрішня та зовнішня комунікація.

Сесія 2. Громадська діяльність в Україні. Діяльність та менеджмент неурядових організацій. Планування та проведення адвокаційних кампаній. Особливості діяльності ромських активістів.

Сесія 3. Лідерство. Партнерство. Міжнародний досвід політичної участі ромів. Досвід участі ромських лідерів в органах місцевого самоврядування в Україні. Діяльність громадських радників в Україні. Ромські радники в громадах.

Перша сесія цього модуля розпочалась з обговорення домашнього завдання – успіхів та проблем, з якими стикнулись учасники навчання під час налагодження партнерських відносин з органами влади та неурядовими організаціями в своїх громадах. В фарватері піднятих проблем, учасники навчання отримали навички встановлення контакту в різних ситуаціях (зокрема, в



Заняття проводить тренер Ігор Бринош.

критичних ситуаціях спілкування з чиновниками різного рівня), навички активного слухання. Важливим блоком навчання стала медіаграмотність – набір компетентностей, необхідних для активної й усвідомленої участі в житті сучасного медійного суспільства. Говорили, зокрема, про використання різних додатків, пошук та обробку інформації, створення контенту. Найбільше дискусій відбулось щодо соціальних мереж, їх можливостей та загроз. Практичним викликом для учасників стала участь в модельній прес-конференції. Більшість ромських активістів та активісток вперше практикували пряме спілкування з журналістами, що дало значний зворотній зв'язок.

Сесія громадської активності була побудована на принципі ефективного впливу на місцевому рівні, з врахуванням особливостей ромського активізму. Зокрема, значну увагу було приділено плануванню та впровадженню адвокаційних кампаній: природа адвокації та лобізму, основні етапи адвокаційної кампанії, створення коаліцій та партнерств, проведення креативних публічних акцій та використання каналів комунікації, інструменти взаємодії влади та громади, визначення та вплив на осіб, які приймають рішення. На прикладах конкретних місцевих адвокаційних кампаній останніх років в Україні, учасники шко-

ли відзначали гарні практики та лайфхаки для можливих кампаній в своїх громадах.

Заключна сесія цього модуля та самої школи була присвячена питанням лідерства та партнерства, а також визначенню можливостей та загроз лідерства безпосередньо в ромському середовищі. Розпочалось обговорення з презентації наявного європейського досвіду політичної участі ромської спільноти, зокрема в Македонії, Словенії, Румунії та Молдові. Надалі дискусія торкнулася співвідношення ромських традицій «баронства» та сучасного формату лідерства та політичного представництва. Спілкуючись з ромськими активістами та активістками, голова Правозахисного ромського центру та адвокат Володимир Кондур підкреслив, що наразі перед ромами стоїть дилема – забути про баронство взагалі і перейти на сучасний формат лідерства, чи вдосконалити таку традиційну модель відносин, покращити відносини барона та громади. «Прийнятним може бути варіант, коли ми можемо взяти гарні речі з традицій ромів та перенести їх в сучасну модель управління з активною участю ромів в суспільному житті». Закінчився модуль обговоренням та узгодженням принципів та каналів комунікації випускників Ромської школи політичної активності, підтримки їх активностей в громадах.

МОДУЛЬ 1. Політична участь та вибори

Сесія 1. Політичні Сесія 1. Філософія та підхід «Ромської школи громадсько-політичної активності». Особливості проведення школи у 2020 році (офлайн та онлайн режими).

Сесія 2. Система органів влади України. Місцеве самоврядування, реформа децентралізації. Об'єднані територіальні громади. Політичні права та свободи. Активне та пасивне виборче право.

Сесія 3. Вибори. Види виборів. Державний реєстр виборців та списки виборців. Основні порушення прав виборців (проблеми зі списками виборців, незаконна агітація, підкуп). Алгоритми реалізації та захисту прав виборця.

Сесія 4. Специфіка місцевих виборів 2020 року. Повноваження та статус депутата місцевої ради.

Перший модуль відбувся у режимі реально-го часу офлайн, тренери розповіли учасникам

і учасницям про діяльність Ромської школи громадсько-політичної активності, її мету, особливості проведення навчальних модулів та виконання практичних завдань.

«Ми сподіваємося, що ви, як і випускники нашої першої Школи, яка працювала минулого року, станете справжніми агентами змін, які будуть покращувати життя ромів у своїх громадах, навчатися захищати права людей, будуть краще розуміти законодавство і вміти застосовувати ці знання у житті. У нас навчаються представники різних районів Одещини і навіть інших областей, а також представники різних професій: моряки, будівельники, кухарі, а також студентська молодь. Разом ми маємо долати упереджене ставлення до ромської спільноти та допомагати створювати таке суспільство, в якому кожен відчуває себе в безпеці», – зазначив під час відкриття



Школи президент ГО «Правозахисний ромський центр» Володимир Кондур.

«Українським громадянам, зокрема й ромським спільнотам, потрібно переходити від того, щоб щось просити у влади до того, щоб впливати на неї у законний спосіб. А для цього слід знати механізми впливу, розуміти їхнє застосування і впроваджувати їх у життя. Місцеві вибори 2020 року та нова конфігурація можливостей для громадського впливу в об'єднаних територіальних громадах є значним викликом та можливістю для ромських активістів і активісток, які прагнуть бути голосом як ромської спільноти, так і усієї місцевої громади. І саме для посилення потенціалу ромських активістів та активісток впливати на місцеву політику в громадах і проводяться наші навчальні програми», – звернувся до учасників та учасниць Школи представник Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» Ігор Бринош.

«Знати основи державного управління, розуміти принципи функціонування влади і основи прав людини – важливо для громадського активіста. А у нашій Школі навчаються чимало ромських волонтерів, громадських діячів, яким такі знання вкрай потрібні», – наголосила тренерка школи, адвокатка Юлія Лісова.

Під час навчальних сесій тренери розповіли про систему органів влади в Україні, засади діяльності місцевого самоврядування і основи децентралізаційної реформи. Особливу увагу звернули на проведення виборів, роботу Державного реєстру виборців та формування списків виборців, а також поінформували про основні порушення прав виборців і алгоритми реалізації та захисту прав виборця. Тренери звернули увагу на специфіку місцевих виборів у 2020 році відповідно до вимог нового Виборчого кодексу та з дотримання всіх протиепідемічних заходів безпеки, а також пояснили повноваження та статус депутата місцевої ради.



МОДУЛЬ 2.

Права людини та доступ до правосуддя

Сесія 1. Підхід та концепція прав людини. Вразливі категорії населення. Права національних (етнічних) меншин.

Сесія 2. Дискримінація. Дискриміновані групи в Україні. Дискримінація ромської спільноти. «Мова ворожнечі» щодо ромської спільноти.

Сесія 3. Соціально-економічні права. Система освіти та охорони здоров'я в Україні. Працевлаштування.

Сесія 4. Оскарження рішень, дій та бездіяльності органів влади. Судова система в Україні. Право на захист та безоплатну правову допомогу.

Сесія 5. Право на захист та безоплатну правову допомогу. Альтернативні способи вирішення конфліктів. Медіація.

Сесія 6. Система правоохоронних органів в Україні. Домашнє насильство. Проблеми взаємовідносин ромської спільноти з органами поліції.

Другий модуль відбувався впродовж двох днів та походив в режимі онлайн.

Тренери школи – адвокатка і правозахисниця Юлія Лісова та представник Одеського Комітету виборців Ігор Бринош – розповіли учасникам і учасницям Школи про концепцію прав людини, права національних меншин, поняття дискримінації та мови ворожнечі, особливо стосовно ромської спільноти, а також про функціонування систем освіти і охорони здоров'я в Україні.

Протягом другого модуля учасники та учасниці знайомились з різними концепціями та підходами до розуміння прав людини. При цьому акцент у цій темі був зроблений не на теоретичних аспектах, а права людини вивчались як базові, ціннісні орієнтири для держави в діяльності громадських активістів.

Учасники та учасниці мали можливість розібрати практичні кейси про дискримінацію як один з видів порушення прав людини. Для активістів в ромських громадах тема протидії дискримінації також дуже актуальна та має прикладне значення. У продовження теми дискримінації на другому модулі учасники також мали дискусії на



теми домашнього насильства та взаємодії з правоохоронними органами.

Вказані теми очевидно є актуальними в масштабах всього українського суспільства. Разом з тим, у ромських громадах і тема домашнього насильства, і тема взаємодії з правоохоронними органами має свої тонкощі та особливості, які обов'язково необхідно враховувати для ефективного вирішення проблем.

За результатами навчання на другому модулі учасники вийшли з напрацьованими інструментами вирішення правових проблем в громадах, а також інструментами захисту прав людини окремих громадян.

МОДУЛЬ 3. Вивчення проблем

в громаді. Місцеві адвокаційні ініціативи

Сесія 1. Право на доступ до інформації в Україні. Право на приватність. Активний та пасивний доступ до інформації. Публічні реєстри. Звернення. Інформаційний запит.

Сесія 2. Громадський моніторинг (дослідження проблеми). Джерела інформації в рамках проведення громадського моніторингу.

Сесія 3. Проведення опитування. Проведення фокус-групи. Аналіз публікацій.

Сесія 4. Планування та реалізація місцевих адвокаційних ініціатив.

Сесія 5. Юридичні, освітні, політичні та громадські інструменти впливу.

Сесія 6. Твої гроші в громаді: місцеві бюджети в Україні. Бюджет участі (громадський бюджет). Як мешканцям громади впливати на місцеві бюджети.

Третій модуль тривав два дні і також проходив в онлайн-режимі. Він вибудовував для учасників своєрідний місток між інструментами вивчення проблем в громаді та шляхами вирішення цих проблем за участю громадян. На наш погляд, однією з ключових компетенцій ефективного місцевого лідера чи лідерки є здатність вивчати проблеми, які турбують людей в громадах. Акцентувалось, що під час громадського моні-

торингу органів державної влади та місцевого самоврядування використовується не лише офіційна інформація, але і вивчається думка всіх жителів громади чи їх окремих груп, зокрема і ромів. Такі інструменти отримання інформації, як спостереження, опитування та фокус-групові дослідження дозволяють дізнатися про думку та відношення людей до певних проблем, довіру до місцевої влади в цілому чи її окремих органів. Тобто, це ті інструменти, які дозволяють реально почути людей та їх проблеми безпосередньо з першоджерела.

Але мало зрозуміти проблему – потрібно знати яким чином її вирішити, які інструменти для цього є і як їх ефективно використовувати. Тому важливою частиною модуля стали основи планування та проведення місцевих адвокаційних кампаній. Термін «адвокація» не такий відомий в Україні та буквально означає «заклик до надання підтримки». Адвокаційна кампанія – це комплекс заходів з використанням дієвих юридичних, освітніх, політичних та громадських інструментів впливу для впровадження соціальних змін, що сприятимуть сталому розвитку громади. Результатом адвокаційної кампанії є офіційний документ, прийнятий на будь-якому рівні влади. На сьогодні, з розвитком цифрових технологій, це не лише вплив на громадську політику, але й в значній мірі вплив на громадську думку. Для успішного проведення адвокаційних кампаній потрібно залучати та координувати широке коло людей, здійснювати ефективну комунікацію.

Один з ключових елементів розвитку громад та вирішення різних питань їх мешканців – це гроші, а саме державний та місцевий бюджети. Тому заключним питанням цього модуля стала саме ця тема – спільно з учасниками та учасницями навчання розбиралися, як влаштована бюджетна система, якими коштами володіє конкретна громада, звідки вони беруться і куди витрачаються, що таке «бюджет участі». Окрім законодавчих аспектів, спільно з учасниками



спробували моделювати трирівневу громадську активність в сфері грошей громад – дізнатися якими саме грошима оперує їх громада; впливати на формування річного бюджету та вносити свої пропозиції; контролювати чи належним чином витрачаються бюджетні кошти в громаді.

Після проходження теоретичного модулю учасники й учасниці Ромської школи отримали домашнє завдання, зокрема проаналізувати веб-сайти органів влади на предмет забезпечення доступу до публічної інформації, зручності та врахування потреб користувачів, ознайомитися з можливостями публічних реєстрів в Україні тощо.

МОДУЛЬ 4.

Спроможності для змін в громаді

Сесія 1. Лідерство та партнерство. Громадська діяльність в Україні. Створення та менеджмент неурядових організацій та ініціативних груп.

Сесія 2. Медіаграмотність та критичне мислення. Ефективна зовнішня комунікація. Робота зі ЗМІ. Публічні заходи.

Сесія 3. Презентація результатів практичної роботи: «дорожні карти» змін в громадах.

Заключний модуль відбувся в офлайн-режимі і був присвячений розвитку спроможностей, необхідних ромським лідерам та лідеркам для просування змін у своїх громадах.

«У першу чергу – це розвиток сучасного лідерства, комунікацій та партнерства, що сприятиме спільним ініціативам в громадах. Також це вміння працювати з інформацією, адже відповідальний лідер не може дозволити собі оперувати недостовірною інформацією, споживати та поширювати фейки тощо», – розповів тренер Школи, представник Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» Ігор Бринош.

Під час заключного модулю учасники та учасниці програми презентували свої практичні напрацювання – «дорожні карти змін в громадах», які поетапно після кожного модуля готувались за підтримки тренерів. Зокрема, учасники Школи через різні канали зібрали інформацію про свої громади та підготували короткий зріз

місцевих проблем й запропонували свої шляхи до їх вирішення. Наприклад, однією з визначених проблем стали обмеження жителів громади щодо доступу до медичної допомоги в умовах пандемії COVID-19, особливо для ромської спільноти. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми може бути пропозиція організувати кампанію інформування та укладення декларацій з сімейними лікарями.

Представляючи свої напрацювання, учасники програми також практикували письмову та усну комунікацію та вчилися тонкощам публічних виступів і дискусій.

А додатковим бонусом для учасників навчання стала екскурсія до нещодавно відкритого в Одесі Музею виборів, де пройшла спільна дискусія щодо нового типу політичного лідерства без підкупу виборців, популізму та неправдивих обіцянок.

Як відзначив Ігор Бринош, для ромських лідерів та лідерок важливим є виклик, пов'язаний з формуванням об'єднаних територіальних громад.

«Аби стати разом з іншими місцевими активістами частиною та локомотивом змін у громадах, необхідно в першу чергу змінюватись самим та бути проактивними в комунікації з чиновниками та жителями громади», – пояснив тренер.

Президент ГО «Правозахисний ромський Центр» Володимир Кондур також привітав випускників Школи із завершенням навчання:

«Завдяки роботі такої ініціативи в нашому регіоні ми бачимо активну участь ромських активістів у політичному житті громад через участь наших випускників в якості кандидатів у депутати, волонтерів, спостерігачів. Але дуже важливо, що ми створюємо ромську політичну еліту, яка може бути голосом ромів в Україні».

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ОНЛАЙН-КУРСУ

Вперше у рамках проєкту тренери-експерти розробили та протестували пілотний навчальний онлайн-курс «Як ромам впливати на місцеву політику?».

Метою курсу є посилення впливу ромських активістів та активісток на місцеву політику та їх більше включення до громадсько-політичного життя територіальних громад.

Курс розроблений командою експертів-практиків у галузі прав людини, громадсько-політичного активізму, розвитку громад та протидії дискримінації: Ігорем Бриношем, представником Одеської організації Комітету виборців України, Юлією Лісовою, представницею Громадського центру правосуддя та Володимиром Кондуром, представником Ромського правозахисного центру.

«Цей курс з'явився не випадково і є логічним розвитком Ромської школи громадсько-політич-



ної участі, яку щорічно проводить Ромський правозахисний фонд спільно з Одеською організацією Комітету виборців України починаючи з 2018 року. У 2020 році ми об'єднали наші зусилля з фондом «Чіріклі» і вирішили спільно підготувати тестовий онлайн-курс, що виявилось дуже на часі, зважаючи на виклики пандемії COVID-19», – розповів співавтор курсу Ігор Бринош.

Навчальний курс складається з шести модулів (у кожному – по 4 пов'язані теми) та розрахований на 37 годин самостійного навчання.

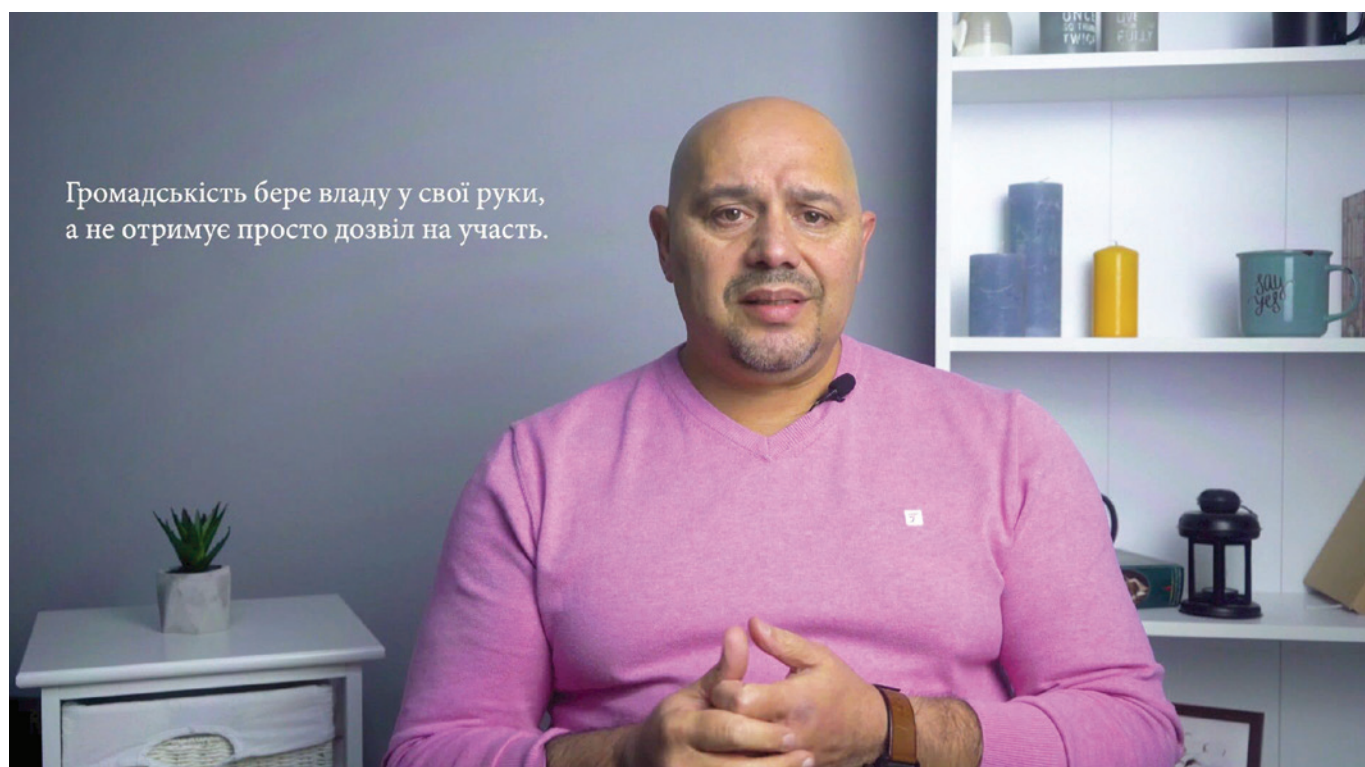
У першу чергу курс орієнтується на ромських активістів та активісток з місцевих громад з невеликим досвідом громадської чи політичної участі або взагалі без такого досвіду.

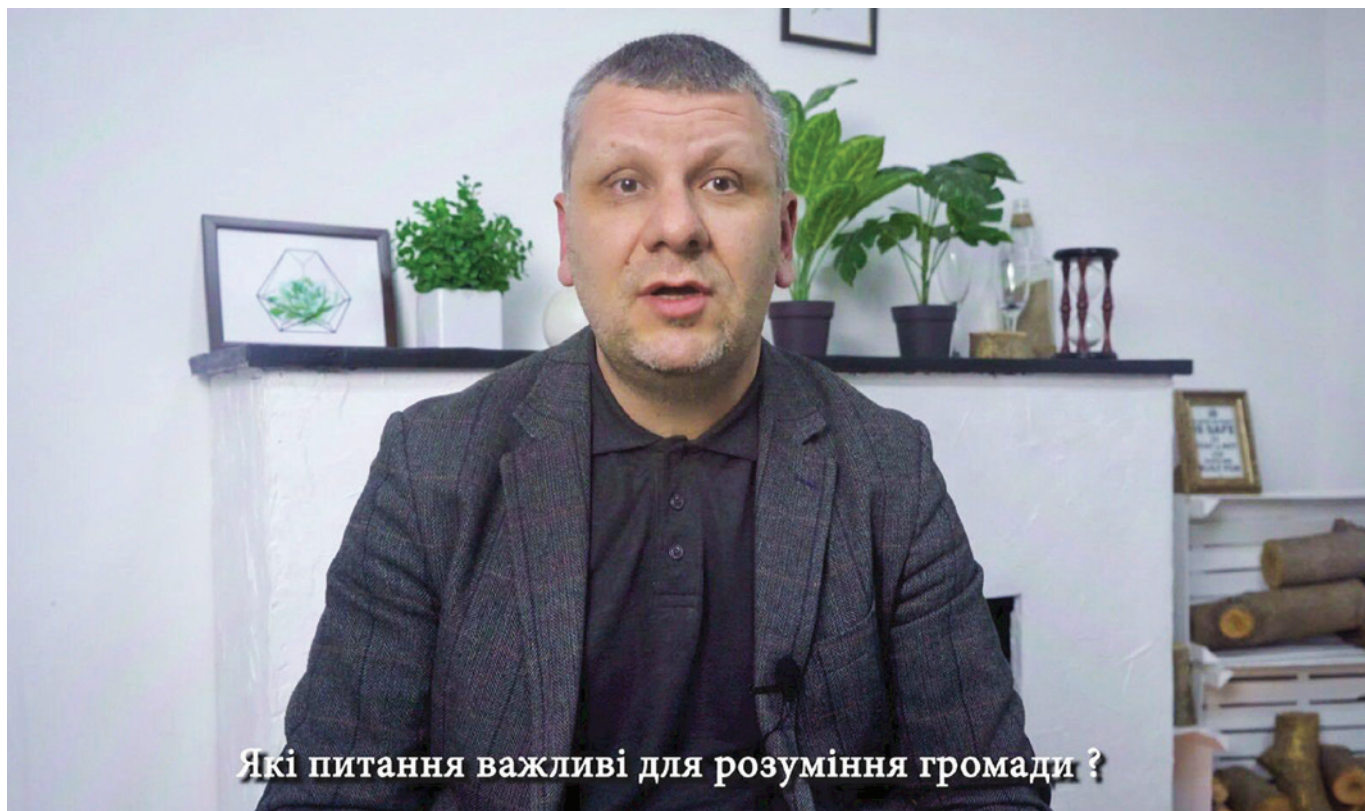
«Більше значення має бажання отримати знання та навички в цій сфері та самодисципліна, оскільки навчання дистанційне та самостій-



не. Проте в загальній частині онлайн-навчання буде корисне і для представників інших національних та етнічних меншин, які прагнуть бути голосом своєї спільноти в територіальній громаді», – пояснили розробники.

Наприкінці кожного модуля учасники виконували тестове завдання для закріплення отриманих знань. Крім того, кожен модуль, крім текстових матеріалів має відеолекцію експерта модуля, додаткові матеріали у вигляді статей,

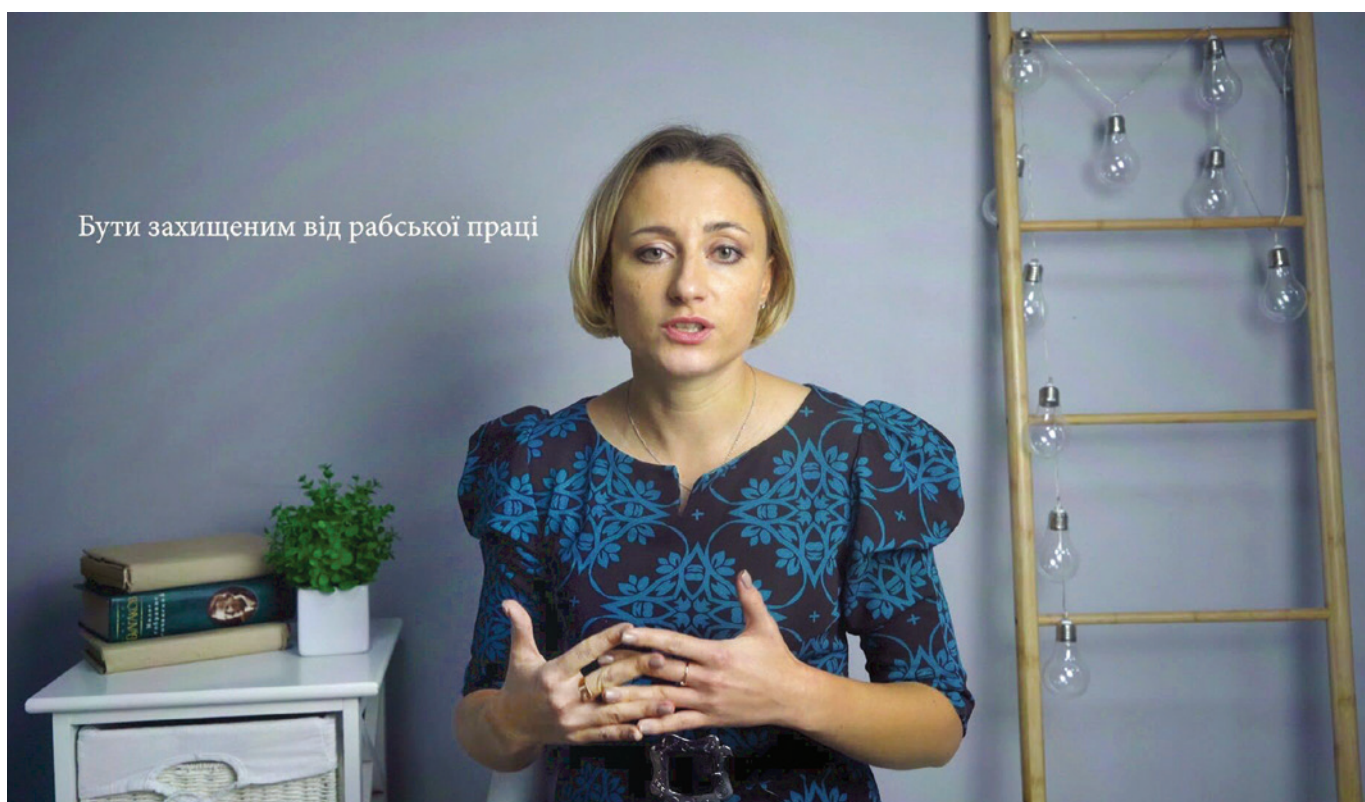




посібників тощо, відеоролики та інфографіки за темою.

«Логіка побудови структури навчального курсу така: перші два модулі присвячені ціннісним питанням прав людини та громадсько-політичного впливу, наступні два сфокусовані на розумінні громади та локальних ініціативах, а завершують

курс модулі щодо розвитку компетентностей та особливостей ромського активізму. Важливо, що протягом навчання учасники мали змогу отримати допомогу та залишити свої коментарі, а по успішному закінченню всіх модулів – отримали відповідний сертифікат», – зазначила співавторка курсу Юлія Лісова.



ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧАСНИКІВ ПРОЄКТУ У 2020 РОЦІ

Впродовж 2020 року ромські активісти та активістки, які брали участь у проєкті, підвищили свою спроможність впливати на зміни в громаді, провівши, по-перше, локальні дослідження щодо проблем у місцевих громадах та, по-друге, підготувавши дорожні карти змін у громадах, одночасно сформувавши запит на подальшу підтримку активностей.

Під час виконання практичних завдань учасники Школи за наданою тренерами методологією (сценарії фокус-груп, анкети опитування, форми для аналізу публічної інформації, шаблони інформаційних запитів тощо), вивчали проблеми на рівні громад, в яких вони живуть.

У результаті активісти виявили нагальні потреби та актуальні проблеми ромських громад «з перших вуст».

Ізаура Дріма, учасниця Ромської школи громадсько-політичної активності, проживає в м. Миколаїв, де упродовж всього навчання активно працювала з ромським населенням. Одним із завдань було опитування щодо участі ромів у

громадсько-політичному житті своєї громади, і от які висновки зробила Ізаура:

«Я сама ромка і гадала, що знаю ситуацію у своїй громаді та ставлення ромів до політики, але опитування віч-на-віч показало зовсім інші результати. Наскільки я була здивована, коли більшість опитуваних мною ромів, виявляється, цікавляться політичною та громадською складовою свого життя, читають новини, аналізують вжиті владою кроки як у громаді, так і в країні, вони чітко знають, чого хочуть та готові робити свій внесок у розвиток громад».

Волонтерська робота Ізаури у ромській спільноті, яка протягом багатьох років спрямована саме на підвищення рівня поінформованості, уже дає результати. Члени спільноти розуміють, що їхня участь і обізнаність необхідна для вирішення актуальних проблем громади. Інше питання – це шляхи вирішення проблем і політична грамотність, яка дозволяє ці шляхи відшукати. Саме тому активістка вирішила пройти навчання в Ромській школі громадсько-політичної ак-

ФОКУС-ГРУПА



Рекомендації за результатами опитування

- ◆ Створювати групи активних людей
- ◆ Створити клуб за інтересами
- ◆ Допомогати один одному і підтримувати
- ◆ Зацікавити молодь
- ◆ Об'єднувати ромів довкола різних активностей, проводити просвітницьку роботу - постійно



тивності, щоб стати голосом свого народу і допомогти йому стати повноцінною активною частиною м. Миколаєва і всієї країни.

Інший приклад – діяльність учасниць Школи, жительок Красносільської територіальної громади (Одеська область) Христини Кузьменко, Яни Продан та Маслини Цуркан. Вони готували презентацію карти змін на основі зібраної ними інформації у громаді, аналізу нагальних проблем ромського населення, існуючих ресурсів та рівня обізнаності ромів у селі Корсунці.

«Рівень життя ромського поселення в с. Корсунці катастрофічно низький. Кожні вибори новопечені депутати громади обіцяють ромам вирішити проблему з енерго- та водопостачанням та цілу купу інших питань, і кожного разу обі-

цянки залишаються обіцянками, а проблеми лише масштабуються. Ромське населення села не вірить у свої законні права впливати на місцеву владу через недостатні знання та майже відсутню участь у політичному та громадському житті громади. Нашим універсальним рішенням для можливості змінити ситуацію є ромський лідер/радник, який буде представляти та захищати інтереси ромського населення Красносільської громади та буде підвищувати рівень обізнаності ромів щодо громадських та політичних процесів. Вважаю, що отримані знання в Ромській школі громадсько-політичної активності я можу активно використовувати та хоча б частково виконувати функції ромської лідерки, допомагаючи своєму народові», – розповіла Маслина Цуркан.

МЕНТОРСТВО ДЛЯ РОМСЬКИХ ЛІДЕРІВ ТА ЛІДЕРОК

Зворотній зв'язок від учасників Ромської школи громадсько-політичної активності 2018 та 2019 років показав значний запит на менторську підтримку та експертний супровід їх ініціатив, які направлені на посилення участі ромської спільноти в житті громади. В багатьох громадах місцева влада демонструє готовність залучати ромських активістів та активісток до складу виконавчого комітету, радників міського голови, участі в дорадчих органах та робочих групах. Проте не завжди роми та ромки спроможні ефективно включитись в ці процеси, особливо на початковому етапі.

Зважаючи на це, окремим компонентом в проведенні Ромської школи громадсько-політичної активності 2020 року було закладено впровадження підходу менторської підтримки. Учасників для менторської програми відбирали за відкритим конкурсом, з перевагою для учасників попередніх двох ромських шкіл громадсько-політичної активності чи ініціатив, які включатимуть в діяльність учасників навчання 2020 року. Основною умовою для участі в конкурсі були усвідомлені та сформульовані плани щодо неполітичних ініціатив локальних змін в громаді (як ромських радників, керівників громадських організацій чи ініціативних груп). Це могли бути різні питання розвитку громад (освіта, медицина, оформлення житла, працевлаштування), підтримка самоорганізації ромської спільноти в громадах, розвиток співпраці ромів з органами місцевого самоврядування, будь-які інші ініціативи, які передбачають посилення участі ромської спільноти в житті громади та вплив на місцеву політику.

Всього для підтримки було відібрано чотири ініціативи (з п'яти отриманих на конкурс).

Програма менторської підтримки локальних ініціатив не передбачала надання грошових коштів чи майна для реалізації ініціатив. Підтримані ініціативи мали можливість отримати менторську експертну підтримку в трьох напрямках: правовий (створення та розвиток громадських організацій, проведення адвокаційних кампаній, отримання інформації тощо); інформаційно-комунікаційний (робота з громадою через різні канали, інформаційний супровід адвокаційних кампаній, комунікація в владою та партнерами, створення та розвиток коаліцій тощо); лідерський (розвиток лідерських навичок, створення та підтримка команди, антикризова комунікація в умовах COVID-19 тощо).

Ініціативи, які отримали менторську підтримку в рамках програми:

1) Ольга Карай, м. Татарбунари: ініціатива щодо покращення доступу ромів до медичних послуг в громаді в умовах COVID-19. В рамках реалізації локальної ініціативи, для ромських сімей міста (першочергово для жінок та дітей), було організовано кампанію щодо укладання декларацій з сімейними лікарями та підвищення поінформованості ромів щодо ризиків COVID-19 та правил його попередження.

2) Дмитро та Валерій Продан, Красносільська територіальна громада: ініціатива щодо розширення доступу ромських дітей до спортивних та мистецьких заходів в громаді. В рамках реалізації локальної ініціативи організовано проведення спортивних занять з бойового самбо для ромських та неромських дітей, а також навчання ромських та неромських дітей в «Театральній школі», для чого адміністрацією територіальної громади безоплатно надано приміщення в школі села Корсунці.



3) Олександр Карай, м. Татарбунари: ініціатива щодо впровадження посади ромського радника в новоствореній територіальній громаді. В рамках реалізації локальної ініціативи організовано обговорення та розширення позитивного досвіду залучення ромського радника при Татарбунарському міському голові, в рамках вже новоствореної територіальної громади, з огляду на приєднання до міста сільських населених пунктів, розширення повноважень місцевої влади в соціальній сфері та впровадження інституту старостів.

4) Василь Колдorar, м. Ізмаїл: ініціатива щодо налагодження системної комунікації між ромською спільнотою та місцевою владою на рівні територіальних громад та новостворених районів. В рамках реалізації локальної ініціативи розширено співпрацю ромської спільноти на рівні новостворених територіальних громад та району, а також за підтримки місцевої влади створено позашкільний клас для вивчення культури ромського народу в приміщенні школи №3 міста Ізмаїла.





Зважаючи на проведення місцевих виборів 2020 року, публічну фазу діяльності ініціатив було вирішено реалізовувати вже після завершення виборчого процесу (протягом листопада – грудня 2020 року). Причини такого рішення були наступні: 1) деякі учасники програми стали кандидатами на місцевих виборах; 2) діяльність ініціатив могла бути сприйнята як передвиборча робота з негативним відтінком; 3) оскільки всі ініціативи передбачали співпрацю з місцевими органами влади, доцільно і стратегічно виправдано впроваджувати ініціативи вже з новообраними керівниками громад та депутат-

ським корпусом; 4) впровадження ініціатив могло інформаційно втратитись серед надмірної передвиборчої активності.

Безперечно, в умовах пандемії COVID-19, реалізація практично всіх ініціатив включала в себе різні питання зниження негативних наслідків пандемії для ромської спільноти. Адже представники ромської національної меншини виявилися серед найбільш вразливих і незахищених груп під час поширення COVID-19. Про це йдеться у соціологічних дослідженнях, звітах міжнародних правозахисних організацій та відомостях від керівників ромських організацій.



Так, за повідомленням Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, наявна певна соціальна відчуженість, дискримінація та стан здоров'я викликають занепокоєння щодо особливої небезпеки для ромів пандемії COVID-19 та можливого обмеження їхнього доступу до медичних послуг. Ромські жінки та чоловіки, які не мають документів, що посвідчують особу, або реєстрації постійного місця проживання, не можуть підписати формальні угоди з сімейними лікарями, до яких слід у першу чергу звертатися у випадку підозри на наявність COVID-19. Дистанційне навчання, яке школи проводять під час карантину, не є реалістичним для багатьох ромських дітей, що може збільшувати розрив у рівні освіти ромських дітей (особливо дівчат). Також гостро стоять проблеми працевлаштування ромів, особливо молоді, які втрачають роботу та інші джерела доходу під час пандемії (зокрема, через закриття місцевих ринків та невеликих підприємств, а також обмеження пасажирських перевезень).

Зважаючи на такі виклики, спільно з Громадським центром правосуддя, було проведено в мі-

стах Татарбунари та Ізмаїлі комунікаційні зустрічі «Надання медичних, соціальних та освітніх послуг ромській спільноті в умовах пандемії COVID-19» (2 та 18 грудня 2020 року). На цих зустрічах представники місцевої влади, освітяни та представники органів соціального забезпечення спільно з ромськими активістами обговорили проблеми в цій сфері з врахуванням викликів пандемії COVID-19 та напрацювали алгоритм співпраці та спільних ініціатив. Також ці зустрічі стали гарним комунікаційним майданчиком для обговорення участі ромських радників в різних організаційних формах в управлінні новоствореними територіальними громадами та обміну досвідом залучення ромів до життя громад.

У кожній з громад завдяки менторській підтримці розглядається запит на впровадження громадських радників від ромської національної меншини у 2021 році, які будуть відстоювати та представляти інтереси ромської громади. Випускники Ромської школи громадсько-політичної активності – Василь Колдорар та Дмитро Продан – стали кандидатами на посади громадських радників.

ФОРУМ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦЬ РОМСЬКИХ ГРОМАД

Заключна подія проєкту відбулася 10 грудня 2020 року у форматі Форуму політичної участі представників ромських громад: досвід України. Під час заходу був використаний змішаний онлайн та офлайн-формат: групи учасників політичних шкіл знаходились у студіях у своїх містах (Київ, Одеса, Кременна, Ужгород, Запоріжжя, Ніжин) та разом зі своїми фасилітаторами приєднувались до онлайн-зустрічі.

Загалом у форумі взяли участь 50 активістів. Також у заході взяли участь експерти Надія Пашкова – старший координатор програми «IFES Україна», Сергій Пономарьов – керівник програми ромських ініціатив фонду «Відродження».

Під час форуму учасники та експерти обговорили питання участі ромських громад у соціальному та політичному житті України, участі ромів у місцевих виборах 2020 року, поділились

своїм досвідом у згаданих сферах. Остання частина заходу була присвячена розгляду ідеї про створення мережі лідерів рома в Україні. На думку учасників, така мережа повинна включати випускників ромських політичних шкіл, молодих ромських лідерів, ромських посередників, ромських членів місцевих рад та активістів, які співпрацюють з ромською громадою в регіонах з питань, пов'язаних з організацією громади та місцевою участю. Також обговорювалася ідея міжнародної мережі ромських політичних шкіл та обраних ромських радників чи народних депутатів.

Зазначимо, що у 2020 році в Україні було зареєстровано до 25 кандидатів-ромів (з них 5 жінок) для участі у місцевих виборах. Це – найбільша кількість ромських кандидатів за всю історію незалежної України. Троє з них були випускниками Ромської громадсько-політичної школи у 2019 та 2020 роках.



РОЗВИТОК РОМСЬКОГО АКТИВІЗМУ В ТАТАРБУНАРАХ

Завдяки підтримці Громадського центру правосуддя у липні 2019 року в місті Татарбунари створено громадську ромську організацію на чолі з ромкою Ольгою Карай. 16 липня 2019 року відбулися загальні збори, на яких 11 представників ромської громади міста вирішили створити громадську організацію, назвавши її «Бахтало», що у перекладі з ромської мови означає «щастя». Одноголосно головою організації обрано Ольгу Карай, що є досить знаковим, адже часто в ромській спільноті жінки відіграють роль лише спостерігачок. 12 вересня 2019 року організація зареєстрована як юридична особа та вже офіційно сприяє ромам міста та району у вирішенні різних питань.

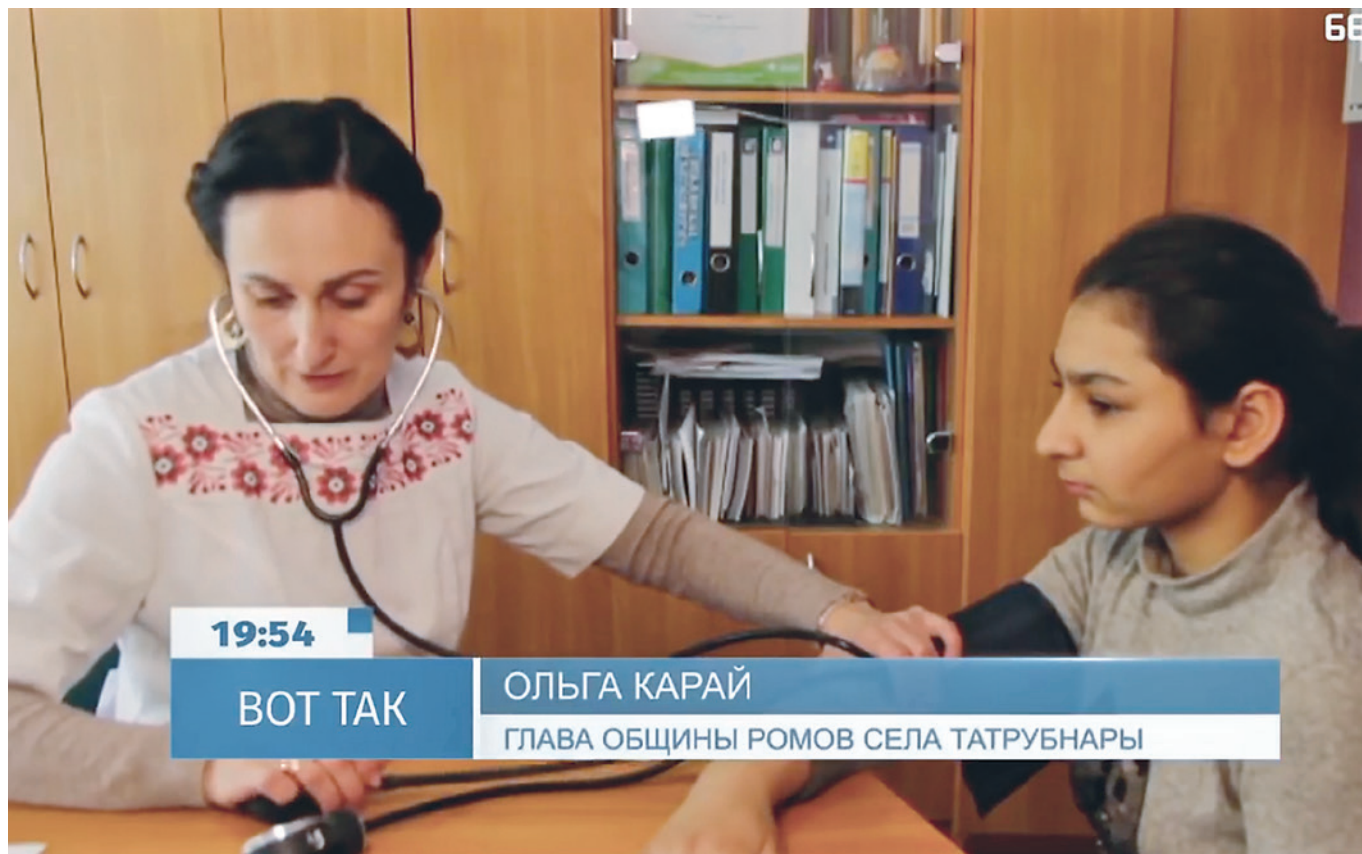
Активність організації «Бахтало» спрямована на соціальну підтримку ромських сімей, сприяння в отриманні ромами ідентифікаційних документів, вирішення соціальних проблем та підвищення правової культури серед ромів, розвиток громадської активності ромів (в першу чергу ромської молоді), вирішення питань безпеки. У своїй діяльності ромські активісти тісно співпрацюють з Громадським центром правосуддя в м. Татарбунари, який очолює Леонід Семененко.

Багато питань у ромській громаді виникає щодо отримання документів (свідоцтва про народження, паспорта). Часто роми не можуть заповнити офіційні документи, мають мовний бар'єр, не знають, куди звертатися зі своєю проблемою, побоюються спілкування з держслужбовцями. Окрема проблема в цій сфері – це відсутність у ромських дітей свідоцтва про народження та будь-яких інших документів, які дають можливість отримати такий документ у органах ДРАЦСу. За участі представників ромської організації «Бахтало» та Громадського центру правосуддя це питання було розглянуто

з районним відділом ДРАЦСу. Спільними зусиллями було розроблено алгоритм співпраці при виникненні таких проблем у ромської спільноти громади, а також проведення профілактичних та просвітницьких заходів у сфері документування дітей. Спільно з Громадським центром правосуддя, який працює як хаб з надання правових та суміжних послуг у громаді, громадська організація «Бахтало» та ромські активісти надають соціальну та матеріальну допомогу ромським родинам. Зокрема, спільно з учасниками волонтерської ініціативи «Від мами до мами» надається благодійна допомога сім'ям.

Одним з пріоритетних напрямків роботи новоствореної ромської громадської організації стала робота з розширення доступу ромів до медичних послуг, включно з підписанням декларацій з сімейними лікарями, здійснення необхідних щеплень, ранньої діагностики ромів щодо різних захворювань. Значно сприяла цій діяльності професійна робота її керівниці, адже Ольга Карай працює медсестрою загальної практики сімейної медицини в Комунальному некомерційному підприємстві «Татарбунарський центр первинної медико-санітарної допомоги».

«Медицина – це також моє волонтерство! За моєї ініціативи серед ромів постійно проводяться зустрічі, пропагується щеплення та рання діагностика захворювань. Ще кілька років тому в місті не було щеплено жодного ромського жителя громади, сьогодні щеплені практично всі. Те ж саме стосується й укладення декларацій з сімейними лікарями. Я багато спілкуюсь з жінками-ромками, допомагаю їм та їхнім діткам у лікарні. Може, тому вони й захотіли, щоб саме я стала таким провідником між ромами та іншими жителями громади», - розповіла лідерка організації.



19:54

ВОТ ТАК

ОЛЬГА КАРАЙ

ГЛАВА ОБЩИНЫ РОМОВ СЕЛА ТАТРУБНАРЫ

Ромські активісти в місті Татарбунари намагаються вирішувати не тільки локальні проблеми ромів, але й піднімають питання захисту прав ромів на національному рівні. Так, на базі Координаційного офісу безпеки в місті Татарбунари 3 лютого 2020 року відбулась зустріч представників Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні з місцевими чиновниками, педагогами, бізнесменами, активістами та журналістами. Представники громади поділились з правозахисниками проблемами регіону в сфері доступу до правосуддя, громадської безпеки та впровадження реформ, а також отримали інформацію про діяльність місії та обговорили можливості співпраці. До участі в зустрічі долучилась і Ольга Карай:

«В усій країні, не лише у нашому місті, існують такі стереотипи, що роми – це шахраї та крадії. Ми стараємося ламати ці стереотипи – долучаємо ромських дітей до різних гуртків, розвиваємо у них бажання відвідувати школу. Але не всі це можуть, бо дуже багато з бідних ромських родин».

У 2020 році значним викликом для громади стала пандемія COVID-19 як з медичної, так і соціальної точки зору. З метою ранньої діагностики на початку травня 2020 року було створено групу медпрацівників з числа лікаря та медичної сестри. Їх завданням був прийом осіб, які підозрюються на захворювання на пневмонію, обстеження, забір та проведення ПЛР-тестування. Лікарка Рима Доніч та медична сестра, ромка Ольга Карай добровільно зголосилися для такої роботи. Питання захисту ромів від пандемії як однієї з вразливих груп постійно піднімалось у місті. Так, 3 липня 2020 року, за ініціативи та в приміщенні Координаційного офісу безпеки, спільно з Татарбунарським центром первинної медико-санітарної допомоги відбулось обговорення доступу ромів до медичних послуг в умовах коронавірусу. Учасниками зустрічі стали лікарка Рима Доніч, депутати міської ради Юлія Градінар і Віталій Борденюк, керівниця ромської громадської організації «Бахтало» Ольга Карай, ромський активіст Олександр Карай. Зважаючи на спільні зусилля місцевої влади, медичних установ та



ЛІПОВИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Голова Білоліської сільської ради,
кандидат на голову Татарбунарської ОТГ



КАРАЙ ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

Медичний працівник, керівник
ромської громадської організації
«Бахтало»



КОВАЛЕНКО ІРИНА МИКОЛАЇВНА

юрист, старший секретар
районного суду



СТОГНІЙ СВІТЛАНА ВІТАЛІЇВНА

Головний лікар КНП
"Татарбунарський центр первинної
медико-санітарної допомоги"

ромських активістів, вдалося уникнути спалаху захворювання на коронавірус серед ромської спільноти громади.

Важливим етапом для ромської спільноти міста стала участь керівниці ромської громадської організації «Бахтало» Ольги Карай у місцевих виборах 2020 року як кандидатки до міської ради. І хоча за результатами голосування Ольга не увійшла до складу обраних депутатів, це був надзвичайно важливий досвід. Адже Ольга відкрито вказувала свою належність до ромської спільноти та отримала багато голосів від жителів громади, які не належать до ромів.

«Існує безліч стереотипів через те, що ті люди, які йдуть у політику, з часом дискредитують себе і свою діяльність. Та це не означає, що не треба пробувати та власним прикладом показати, що може бути інакше. Адже політика - це звичайна робота. І, якщо ти й до цього виконував її відповідально, чесно, працював на результат, то в політиці теж будеш це робити. Я йду відкрита до людей, мені немає чого приховувати. І саме такою я буду під час депутатської

діяльності» - таке повідомлення до своїх виборців було у Ольги Карай.

Проте ромські активісти та активістки Татарбунар переконані, що участь громадян в керуванні громадою не може зводитись лише до участі у виборах. Адже ефективність діяльності місцевої влади та її доброчесність дуже залежить від активності громадян саме у міжвиборчий період. Тому одразу після створення нової громади та обрання її нового керівництва, представники ромської організації «Бахтало» ставлять для себе нові орієнтири. Зокрема під час комунікаційної зустрічі 2 грудня 2020 року з представниками виконавчого комітету та депутатами Татарбунарської громади було узгоджено підписання Меморандуму про співпрацю та проведення моніторингу отримання соціальних послуг ромською спільнотою. Як зазначив заступник міського голови Олександр Лесніченко, останнім часом ромська спільнота міста стала активною у громадському житті і міська влада зацікавлена в поглибленні такої співпраці.

ВІДГУКИ ПРО ШКОЛУ



***Ігор Бринош**, юрист, заступник голови Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України», координатор діяльності Громадського центру правосуддя та Координаційного офісу безпеки. Сфера професійних інтересів: виборчий процес, проведення громадського моніторингу та адвокаційних кампаній, діяльність та управління неурядовими організаціями, правова допомога та доступ до правосуддя, безпека в громаді, захист прав вразливих груп.*

«Роми в Україні залишаються найбільш дискримінованою національною меншиною за етнічною та соціальною ознаками, і найбільше проблем знаходиться в сфері їх участі в громадському та політичному житті. Представники ромської громади практично не представлені на всіх рівнях державного управління, для них є недоступними виборні та призначувані посади в державних органах та органах місцевого самоврядування. Виборча поінформованість та активність ромів на низькому рівні, вони практично не долучені до процесів децентралізації та об'єднання громад, незважаючи на значне представництво в окремих населених пунктах.

Така ситуація спричинена в тому числі і відсутністю ефективних підготовлених ромських

лідерів та слабкістю ромських організацій. В той же час, в сучасних умовах посилення «мови ворожнечі» до ромів та ромських погромів, на фоні частої бездіяльності владних органів, питання громадської та політичної самоорганізації та участі ромів набувають в Україні максимальної актуальності та значення.

Плануючи проведення Школи, ми виходили з необхідності для ромської громади більш активно включатись до політичного та громадського життя своїх громад та країни в цілому. Це може стати ефективним інструментом вирішення проблем ромів, однак для цього ромським активістам та активісткам необхідно перейти на інший рівень взаємовідносин з владою — від «просити» та «звертати увагу» до «впливати».



***Юлія Лісова**, адвокатка, правозахисниця. Експертка та тренерка міжнародних проєктів Ради Європи, Канадського проєкту «Доступна та якісна правова допомога в Україні», Посольства США в Україні. Сфери діяльності: кримінальне право і процес, адміністративне судочинство, цивільне право, антидискримінаційне право, представництво прав та інтересів клієнтів в Європейському суді з прав людини.*

«Головна мета політичної школи – продемонструвати активним представниками ромської спільноти те, що вони здатні реально впливати на життя та розвиток громад, частиною яких вони є. Ми намагались надати учасникам конкретні інструменти впливу: участь у виборчому процесі, контроль роботи державних органів та місцевого самоврядування, як просувати свої ініціативи, як об'єднувати зусилля з однодумцями для досягання найкращого результату. У процесі навчальних модулів учасники намагались знайти відповіді на неоднозначні питання з метою викристалізувати для себе цінності демократичного суспільства, які, я впевнена, стануть підґрунтям для їх подальшої активної громадської діяльності».

Ізаура Дріма (Миколаїв):

«Я психолог за освітою і активно займаюся волонтерською, громадською діяльністю. І хочу відповідно розвиватися у цьому напрямку, а тому така Школа для мене дуже важлива. З одного боку, я хочу, аби мій народ жив краще, аби ми могли спільно вирішувати проблеми ромської спільноти, а з іншого боку – змінювати ставлення суспільства до ромів, аби в ньому ніколи не було місця упередженості і негативу».

Андрій Продан (с. Корсунці):

«У моєму селі роми дуже бідні, а тому я постійно займаюся волонтерством, допомагаю людям, чим можу. Децентралізація значно посилила фінансові можливості громад, зокрема й моєї, тому потрібно зростати інтелектуально, отримувати нові знання, щоб вміти допомогти своїй спільноті зараз, у нових умовах реформ».

Вікторія Нікітюк (Зеленогірська громада):

«У Школі дуже гарні тренери, які дали нам дуже високий рівень знань. Роми, як і будь-які громадяни України, повинні бути політично освіченими, і такі навчальні заходи дають нам шанс розвиватися, особливо молодим людям, і ставати кращими».

Катерина Руссу (м. Одеса):

«Ромська школа політично-громадської активності стала можливістю для ромських активістів реалізувати себе як лідерів своєї громади, та дала інформацію, завдяки якій роми зможуть захищати права свого народу на вищих рівнях, а не замовчувати через незнання можливого впливу на ситуацію. Більш того, Ромська школа стала мотивацією для участі ромських активістів в громадсько-політичних процесах, що в свою чергу є чудовою новиною, адже кожен народ, що є частиною України, повинен мати своїх лідерів, що представляють та захищають інтереси свого народу на державному рівні»

Дмитро Продан (с. Корсунці):

«Я від Ромської школи очікував потрібної інформації про те, як правильно балотуватися в депутати, щоб представляти інтереси свого народу. Цікаве та інтенсивне навчання, результатом якого є бажання діяти. Вдячний тренерам, організаторам за таку чудову можливість в отриманні незамінного досвіду»

Каліна Степанова (м. Березівка):

«У Школі було багато цікавої інформації для мене. Я дізналася більше про права людини, про вибори, про можливості, і змогла розказати про це своєму народу, адже крім модулів, у нас було багато практичних завдань, виконуючи які, ми мали взаємодіяти зі своєю громадою. Вдячна Школі за корисну інформацію і можливість стати частиною змін на краще»

Валерій Продан (с. Корсунці):

«Політична школа стала поштовхом рухатися далі і розкривати свій потенціал ще більше. Познайомився з цікавими людьми, з якими у подальшому хотів би співпрацювати, створювати проекти для покращення своєї об'єднаної територіальної громади, для створення сприятливого середовища для розвитку ромського на-

роду у різних сферах, для підвищення рівня знань ромів про політику, освіту і медицину. Тепер з новими знаннями – до нових цілей!»

Костянтин Рота (сmt Овідіополь):

«Виконуючи домашні практичні завдання, ми проводили анкетування та фокус-групи щодо обізнаності своєї громади про політичні процеси,

про її участь в політичному житті країни, міста, ОТГ. Результати виявилися вкрай невтішними, що говорить про те, що давно пора діяти, і в першу чергу починати з себе. Ромська школа – це потрібна інформація і досвід для того, щоб поліпшити рівень життя ромів. Я як представник ромського народу вдячний за те, що отримав знання і зможу їх використовувати на практиці».

НАШІ УЧАСНИКИ



*Андрій
Продан*



*Василь
Колдорар*



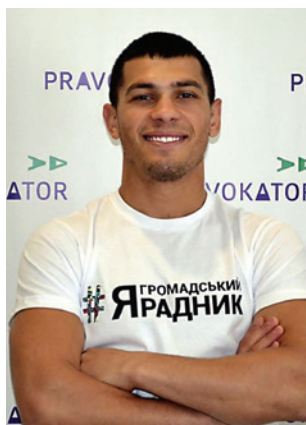
*Борис
Продан*



*Віра
Дрангой*



*Вадим
Малютін*



*Дмитро
Продан*



*Валерій
Продан*



*Едуард
Колдорар*



*Каліна
Степанова*



*Олександр
Карай*



*Катерина
Руссу*



*Ольга
Карай*



*Костянтин
Рота*



*Роман
Продан*



*Леонід
Рота*



*Федір
Карай*



*Федір
Чеботар*



*Федір
Думініка*



*Іван
Архипов*



*Ізаура
Дріма*



*Яна
Продан*



*Аль-Займ
Зіат*



*Богдан
Ставратій*



*Вікторія
Нікітюк*



*Кристина
Кузьменко*



*Маслина
Цуркан*



*Микола
Коваль*

НАШІ ПЛАНИ

Ромський центр політичної участі планує посилювати свою активність та масштабувати її надалі. Серед головних напрямків подальшої роботи:

1. Створення пілотного онлайн-курсу «Практичні навички громадського і політичного участі» на платформі Moodle.
2. Організувати стажування для найбільш успішних випускників Школи громадсько-політичної участі у місцевих органах влади, парламенті, приймальнях народних депутатів України, у депутатів місцевих рад, у регіональні відділеннях офісу Уповноваженого з прав людини.
3. Підтримати ініціативу розвитку мережі випускників Школи для представників ромських громад в Україні.

Громадська Організація «Правозахисний ромський Центр» висловлює подяку МФ «Відродження», окремо директору Ромської Програми Сергію Пономарьову за підтримку проєкту «Інклюзія ромської спільноти в громадсько-політичні процеси», партнерам проєкту: Одеській обласній організації ВГО «Комітет виборців України», команді проєкту у проведенні «Ромської школи громадської та політичної активності», тренерам Юлії Лісовій та Ігорю Бриношу, інформаційному редактору проєкту Євгенії Геновій.